

ضرورت تأسیس هنرستان تعزیه برای حفظ هنر اصیل ایرانی

Photo : Hossein Fatemi

FARS NEWS AGENCY

به گزارش خبرنگار فارس، نشست «بررسی تعزیه و تعزیه‌خوانی» بر خلاف دیگر نشست‌ها که بسیار رسمی برگزار می‌شود، بدون هر گونه تعارفی و سؤال رسمی آغاز شد، نشست‌ی که جواب‌ها درباره تعزیه و تعزیه‌خوانی قبل از طرح سؤال از سوی پیشکسوتان این عرصه مطرح شد و بخشی از نشست نیز به نقل خاطرات تعزیه و تعزیه‌خوانی اختصاص داشت. خاطراتی از حاج آقا مرتضی صفاریان، تعزیه‌خوانی که از پنج سالگی تعزیه می‌خواند و حالا ۷۶ سال دارد و خاطراتی از داوود فتحعلی بیگی و این که چرا برخی با تعزیه‌خوانی مخالفت می‌کردند و دوست نداشتند تعزیه‌خوانی در ایران باشد. در این نشست علاوه بر داوود فتحعلی بیگی، کارگردان و مدرس دانشگاه و همچنین یکی از پیشکسوتان تعزیه، محمدحسین ناصرخت، پژوهشگر حضور داشت و عظیم موسوی، سرپرست تعزیه همایش آیین‌های عاشورایی و صفاریان از پیشکسوتان تعزیه‌خوانی ما را همراهی کردند.

***ایجاد پژوهشگاه تعزیه بسیار ضروری است

محمدحسین ناصرخت با اشاره به پژوهش و مستندسازی درباره تعزیه و تعزیه‌خوانی صحبت‌های خود را آغاز کرد. وی بیان داشت: درباره تعزیه بارها گفته شده و در بیانیه‌های گوناگون از کم‌وکاستی‌ها صحبت‌های زیادی کرده‌ایم و بارها مطرح کرده‌ایم که تعزیه باید با اسلوب، اصول و قواعد خود خوانده شود. تعزیه باید به گونه‌ای باشد که در طول سال بتوان آن را اجرا کرد. وی ایجاد یک پژوهشگاه را در تعزیه امری ضروری خواند و ادامه داد: با ایجاد یک مرکز تخصصی درباره تعزیه می‌توان تعزیه در ایران را ساماندهی کرد و این ساماندهی ایجاد دسترسی افراد را به این هنر ناب بیشتر می‌کند. ما همیشه در مراسم و همایش‌ها وجود چنین جایی را مطرح کرده‌ایم اما هنوز هم به این خواسته‌ها پاسخی داده نمی‌شود.

ناصرخت افزود: برای ایجاد چنین مکانی تنها حضور یک دفتر یا فعالیت یک سازمان کافی نیست بلکه باید تمام ارگان‌ها و سازمان‌های تولید کننده مانند مرکز هنرهای نمایشی، وزارت علوم، حوزه هنری، فرهنگستان هنر و سازمان فرهنگی و هنری شهرداری تهران دست به دست هم داده و این مکان را ایجاد کنند. باید مکانی ثابت برای این امر وجود داشته باشد و تا زمانی که این مرکز ایجاد نشود، پراکنده کاری و ایجاد دفترهای مختلف راه به جایی نخواهد برد.

***تعزیه‌های ما تحت تأثیر برخی از سریال‌های تلویزیونی قرار گرفتند

وی یادآور شد: وجود دفترهای مختلف در سازمان‌ها برای تعزیه، موازی کاری را به وجود می‌آورد. باید جایی متمرکز برای تعزیه وجود داشته باشد وگرنه تعزیه آسیب جدی خواهد دید. در حال حاضر کارهای پراکنده‌ای در تهران و ایران برای تعزیه در مناسبات مختلف صورت می‌گیرد اما این کار بدون برنامه‌ریزی بوده و ممکن است آسیب‌هایی نیز به تعزیه وارد کند. کسانی که تعزیه اجرا می‌کنند باید به آواها و نواها اهمیت داده و با آن آشنایی داشته باشند اما گاهی این تعزیه به درستی به نسل جوان منتقل نمی‌شود و همین خود به تعزیه آسیب می‌رساند.

ناصرخت به بخش آموزش نیز اشاره کرد و خاطرنشان ساخت: در حال حاضر در شهرها و روستاها تکاپای فراوانی وجود دارد که در آن تعزیه‌خوانان پیشکسوت به جوانان علاقمند آموزش می‌دهند اما معتقدم این کار نیازمند آموزش جدی و با برنامه‌ریزی است چرا که ممکن است در این آموزش‌ها آواهایی به تعزیه اضافه شود یا تعزیه‌ها به صورت اشتباهی آموزش داده شود. متأسفانه در حال حاضر تعزیه‌های ما تحت تأثیر برخی از سریال‌های تلویزیونی قرار گرفتند و بدعت‌هایی در تعزیه گذاشته شده است و اگر به تعزیه بی‌توجهی شود با گذشت زمان تعزیه آسیب خواهد دید.

***حامی بزرگ تعزیه، مردم هستند

ناصرخت در پاسخ به این سؤال که چند تعزیه‌خوان در کشور وجود دارد و آیا تحت حمایت مرکزی هستند یا خیر؟ خاطرنشان ساخت: انجمن تعزیه برای حمایت از تعزیه‌خوانان پیشکسوت کارهایی کرده است و افرادی نیز به آنجا معرفی شده‌اند اما این جمع‌آوری اطلاعات از تعزیه‌خوانان مقطعی بوده و کار جدی تاکنون در این زمینه صورت نگرفته است.

وی یادآور شد: تعزیه‌خوانان زیادی در شهرهای مختلف وجود دارد اما متأسفانه این هنرمندان بیمه نیستند و اگر هم بیمه باشند به خاطر مشاغل دیگری است که دارند. هنرمندان بالای پنجاه سال نیز بر اساس قانون موجود، بیمه نیستند و بعضاً هنگام بیماری متحمل مخارج سنگین می‌شوند و امرار معاش خوبی ندارند.

وی تأکید کرد: در زمینه بیمه این هنرمندان صحبت‌هایی با معاونت هنری شده و طرح تکریم می‌تواند به تعزیه‌خوانان کمک کند. انجمن نیز در این باره کارها را پیگیری می‌کند. بیمه برخی از هنرمندان نیز در دست اقدام است.

ناصرخت همچنین گفت: تعزیه برجسته‌ترین شیوه هنری است که مردم از آن حمایت می‌کنند و در حمایت مردمی، این هنر اوج می‌گیرد. در حال حاضر سنت تکیه‌سازی رواج یافته و مردم به خوبی از آن حمایت می‌کنند. در حال حاضر در مناطقی چون اصفهان و خوانسار تعزیه‌های بسیار رواج دارد. اساس تعزیه را مردم به وجود آوردند و دولت در ادامه حمایت مردم، با تعزیه همراه می‌شود و اگر به تاریخ تعزیه نگاه کنیم این حمایت را در دوره قاجاریه به خوبی

می‌بینیم.

وی ادامه داد: در گذشته تعزیه‌خوانی موروثی بود و از طریق آموزش و نسل به نسل است که تعزیه را می‌بینیم و تعزیه‌های ایرانی از طریق استاد و شاگرد انتقال یافته و زنده مانده است. شاید این امکان در جاهای دیگر وجود ندارد. باید پژوهشگاهی ایجاد شود تا این آموزش‌ها علمی‌تر صورت گیرد و دانشجویان به صورت جدی آموزش ببینند.

ناصریخت گفت: تمام کارهایی که در تعزیه صورت می‌گیرد به صورت خودجوش است و این در حالی است که باید تحقیق و پژوهش نیز در کنار آموزش قرار گیرد. تمام کارهایی که صورت می‌گیرد پراکنده بود و باید سعی کرد تا در حوزه تعزیه نیز تمرکز ایجاد شود.

*** تعزیه در سریال‌های تلویزیونی نیز به جذب مخاطب کمک می‌کند

ناصریخت درباره انجمن تعزیه نیز یادآور شد: انجمن تعزیه تشکیل شده و دو بار نیز انتخابات هیات مدیره صورت گرفته است و الان باید مکانی برای انجمن آماده کرد و هماهنگی‌های کار را با کمک سازمان فرهنگی و هنری شهرداری تهران انجام می‌دهیم و این سازمان قول‌هایی به انجمن داده است. وی به صدا و سیما اشاره کرد و تصریح کرد: صدا و سیما نیز در پخش و آماده کردن تعزیه و تعزیه‌خوانی می‌تواند کمک کند. بسیاری از سریال‌ها ساخته می‌شود که اگر به آن آوا و شعر اضافه کنیم به تعزیه‌ای جذاب تبدیل می‌شود که می‌تواند در جذب مخاطب نیز موفق‌تر عمل کند، به طور مثال سریال «طفلان مسلم» اگر موسیقی و آوا داشته باشد، خود نوعی تعزیه است و معتقدم که تعزیه به تاریخ وفادارتر بوده و واقعیت تاریخی را بیان می‌کند.

*** تعزیه برای حیات مستلزم حمایت دولت است

به گزارش خبرنگار فارس، در ادامه این نشست مرتضی صفاریان از تعزیه‌خوانان پیشکسوت نیز گفت: بسیاری از جوانان علاقمند در تعزیه هستند که به ما زنگ زده و می‌خواهند تعزیه را بیاموزند اما جایی برای این آموزش وجود ندارد، بنده شخصا خانه خود را برای آموزش استفاده می‌کنم اما این کار را نمی‌توان در حد وسیع انجام داد.

وی ادامه داد: تعزیه برای حیات مستلزم حمایت دولت است و باید محلی از طرف دولت که همیشه از تعزیه و مرثیه امام حسین (ع) صحبت می‌کند برای تعزیه اختصاص یابد. تعزیه از طرف تلویزیون نیز حمایت نمی‌شود. در اوایل پیروزی انقلاب اسلامی در تالار محراب محلی برای تعزیه‌خوانی وجود داشت که به خاطر دارم در آن زمان مردم برای تماشای تعزیه تا میدان حسن‌آباد صف می‌کشیدند، بعد از آن دوره، تعزیه باز هم کم شد و در دوره دیگر و زمان مدیریت علی منتظری باز هم استقبال گسترش یافت. بی‌توجهی دولت در تعزیه بسیار تأثیرگذار است. به خاطر دارم در دوران ناصرالدین شاه با تعزیه مخالفت زیاد شد اما در دوره‌های دیگر به تعزیه اهمیت می‌دادند.

صفاریان در ادامه بیان داشت: برخی مخالف تعزیه هستند و این مخالفت، تعزیه را به انزوا می‌برد. با این حال مردم همیشه به صورت خودجوش به تعزیه اهمیت داده و از آن طرفداری می‌کنند. اگر هم میان تعزیه‌خوانان و دیگر افراد مشکل وجود دارد، قابل رفع است.

*** نسخ تعزیه بر اثر بی‌توجهی مسئولان از بین می‌رود

این تعزیه‌خوان پیشکسوت درباره چاپ نسخ قدیمی و جمع‌آوری تعزیه‌ها نیز یادآور شد: هیچ گونه حمایتی برای چاپ و انتشار تعزیه نمی‌شود، نسخه‌های زیادی از تعزیه موجود است که به مرور زمان از بین می‌رود و یا افرادی هستند که تعزیه‌ها را اشتباه خوانده و تعزیه مجالس و شهرهای گوناگون را به اشتباه می‌خوانند و کسی نیست که آنها را تفکیک و چاپ کند. از پنج سالگی تعزیه خواندم و نسخ زیادی را دیدم که به مرور زمان و اهمیت ندادن از بین رفته‌اند. وی اذعان داشت که بسیاری از تعزیه‌ها و نسخ در این سال‌ها به خاطر بی‌توجهی از بین رفته و گم شده‌اند، باید تعزیه‌خوانانی که تعزیه‌ها را حفظ کرده‌اند را یافت و تعزیه‌ها را جمع کرد و به صورت مستند نگاه داشت.

وی در ادامه گفت: متأسفانه کشورهای خارجی تمایل بیشتری به تعزیه دارند، چهار سال پیش برای اجرای تعزیه به آمریکا دعوت شدیم از در ورودی هتل تا محلی که قرار بود تعزیه اجرا شود با پرچم‌های «یا حسین» آذین شده بود و همه کسانی که به تماشای تعزیه آمده بودند از قشر دانشجوی و تحصیل کرده بودند، آنها برای تماشای تعزیه بسیار مشتاق بودند و این در حالی است که دانشجویان ما از تعزیه چیزی نمی‌دانند چرا که آموزش مقطعی به آنها چیزی نمی‌آموزند.

*** ضرورت راهاندازی هنرستان تعزیه

به گزارش فارس، در این نشست عظیم موسوی نیز بیان داشت: یکی از راهکارهای موجود برای حفظ تعزیه، پژوهش و آموزش است. در دوران ریاست محمدرضا علی‌زم، در سازمان فرهنگی و هنری شهرداری تهران طرحی را برای تعزیه بردم و در آن پیشنهاد ایجاد یک هنرستان تعزیه را دادم، متأسفانه این طرح به دلیل تغییر مدیریت وی به مرحله اجرا نرسید و پرونده آن بسته ماند.

وی افزود: در کشور هنرستان‌هایی چون موسیقی، بازیگری وجود دارد اما هنرستان تعزیه نداریم، هنرستان تعزیه می‌تواند در امر آموزش و تحقیق کمک زیادی کند، برای حفظ تعزیه باید برنامه بلندمدت داشته باشیم و از الان به فکر ۱۰ سال آینده باشیم. در حال حاضر مرکز هنرهای نمایشی دفترهای زیادی چون دفتر تئاتر دینی، عاشورایی و جشنواره‌ها دارد، البته دفتر نمایش‌های آیینی و سنتی نیز در مرکز ایجاد شده اما بودجه این دفتر به اندازه چاپ سه جزوه است در حالی که این بخش بسیار گسترده بوده و باید دارای بودجه مستقل باشد.

موسوی مانند دیگر هنرمندان معتقد است که آموزش‌های پراکنده در تعزیه راه به جایی نخواهد برد و بعضاً باعث می‌شود که تعزیه نیز به دلیل آموزش‌های نادرست صدمه ببیند. در برخی از شهرها که تعزیه‌خوانان می‌روند، همه شاگردان وی از او تقلید می‌کنند و همین تقلید ممکن است از یک آموزش اشتباه و نادرست باشد.

*** توجه به تعزیه در ایام محرم و صفر اشتباه است

وی همچنین خاطرنشان ساخت: حمایت بسیاری از مسائل فرهنگی دچار و دستخوش سلیقه‌ها شده است و همین اعمال سلیقه‌ها باعث سرکوب هنر و همچنین هنر تعزیه می‌شود. متأسفانه در بخش بین‌الملل نیز بسیار ضعیف عمل می‌کنیم، گروه‌های تعزیه زیادی هستند که برای اجرای تعزیه به کشورهای خارجی دعوت می‌شوند اما همین بی‌توجهی‌ها و تعدد سلاقی باعث شد تا این سفرها صورت نگیرد. متأسفانه سرمایه‌ای وجود دارد که هیچ کسی، حتی مدیران به دلیل عدم شناخت از آن استفاده بهینه نمی‌کنند.

وی تصریح کرد: تعزیه را در حد ایام محرم و صفر نگاه داشتن، خطاست، حتی تعزیه را در حد دو واحد درسی گذاشتن نیز خطاست و مناسبتی نگاه کردن به هنر تعزیه است که باعث از بین رفتن این هنر و فراموشی آن می‌شود. ضرورتی حس نمی‌شود تا به تعزیه توجه ویژه شود و در طول سال فقط در ایام محرم و صفر این اتفاق می‌افتد و در ماه‌های بعد رها شده است.

موسوی در ادامه این نشست به سازمان میراث فرهنگی اشاره کرد و بیان داشت: دلمان برای تعزیه می‌سوزد، سازمان میراث فرهنگی برای درست کردن یک کاروان‌سرا در جایی دور سرمایه‌گذاری می‌کند که در آنجا حتی یک توریست نیز وجود ندارد اما برای مرمت تعزیه و رسیدگی به نسخ تعزیه کاری انجام نمی‌دهد. اگر بخواهیم از تعزیه‌خوانان قدیمی نام ببریم، تنها پنج تعزیه‌خوان بسیار قدیمی هستند که حافظه آنها پر از تعزیه‌ها و نسخ بسیار دور است اما کسی از این تعزیه‌خوانان دعوت نمی‌کند که کار مستند روی تعزیه انجام دهد.

وی تصریح کرد: برخی از مراکز، همچون مرکز هنرهای نمایشی هستند که بخش‌هایی از تعزیه‌خوانی را ضبط می‌کنند اما این آرشیو را در جای درست نگاه نمی‌دارند، ما یک سری آرشیو تعزیه داشتیم که در حال حاضر در مرکز وجود ندارد و از سرنوشت آن بی‌اطلاع هستیم. دلسوزی و تعهدی در قبال نگهداری مستندات تعزیه و آرشیوها وجود ندارد.

*** از ظرفیت و پتانسیل تعزیه استفاده نمی‌شود

داوود فتحعلی‌بیگی از هنرمندان پیشکسوت تعزیه و کارگردان تئاتر نیز درباره حمایت صدا و سیما از تعزیه و تعزیه‌خوانی بیان داشت: متأسفانه صدا و سیما هیچ حمایتی از تعزیه‌خوانی نمی‌کند و متأسفانه این سازمان تنها چند مداح را انتخاب و در ایام محرم و صفر مداحی آن‌ها را پخش می‌کند. ما در تعزیه ظرفیت و پتانسیل هنری زیادی داریم که می‌توانیم از آن برای ساخت موسیقی و نمایش استفاده کنیم اما به این پتانسیل رسیدگی نمی‌شود.

وی سپس به استقبال مردم از تعزیه اشاره کرد و گفت: تعزیه به صورت خودجوش به حرکت در می‌آید و حیات خود را ادامه می‌دهد و از حمایت مردم برخوردار است اما کسی از مسئولان خود را موظف به حفظ تعزیه نمی‌کند. تا زمانی که سازمانی مستقل برای تعزیه وجود نداشته باشد هیچ کاری نیز صورت نمی‌گیرد، باید جایی برای تعزیه آماده شود و شرح وظایفی نیز در آن بوده و بودجه مستقل داشته باشد.

این کارگردان یادآور شد: تاکنون هر چه در تعزیه وجود داشته بر اساس جوشش فردی بوده است، در این میان وضعیت تعزیه‌خوانان نیز خوب نیست چرا که یک تعزیه‌خوان با این هنر نمی‌تواند امرار معاش کند، ممکن است سازمان‌هایی مانند اوقاف کارهایی برای تعزیه انجام دهند اما این کار نیز فردی بوده و تاثیرگذار نیست.

*** وجود مکان ثابت، مشکلات دیگر تعزیه را حل می‌کند

وی ادامه داد: طرح تکریمی که برای تعزیه‌خوانان پیشکسوت وجود دارد نیز کفایت نمی‌کند چرا که رقم قابل توجهی برای هنرمندان نیست. همچنین امور اداری باعث می‌شود که بیمه یا طرح تکریم هنرمندان زمان‌بر شود و کارها کند پیش برود.

وی معتقد است که اگر توجه به تعزیه از سوی دولت صورت گیرد و مکانی ثابت برای تعزیه و تعزیه‌خوانان وجود داشته باشد، به طور حتم مشکلات حاشیه‌ای آن نیز حل خواهد شد.

فتحعلی‌بیگی در ادامه به مقایسه حمایت‌ها از نمایش‌های آیینی و سنتی در خارج و داخل کشور پرداخت و گفت: گروه‌های آیینی و سنتی در کشورهای دیگر در طول سال برنامه دارند و به طور مثال هنگامی که می‌خواهیم این گروه‌های نمایشی را برای یک جشنواره در کشور دعوت کنیم باید یک سال قبل برنامه‌ریزی داشته باشیم اما در ایران گروه‌های نمایش آیینی و سنتی مناسبی کار نمی‌کنند و توجه به آنها نیز بر اساس مناسبت‌ها و جشنواره‌هاست. در خارج از کشور نیز ما را با هنر تعزیه می‌شناسند اما در داخل ایران، اهمیتی به هنر تعزیه داده نمی‌شود.

به گزارش فارس، وی در ادامه این نشست با بیان این مطلب که کسی از هنرمندان تعزیه به دنبال ترجم از سوی مسئولی نیست، گفت: کسی به دنبال ترجم نیست، اگر به هنر تعزیه توجه شود هم بازده اقتصادی خواهیم داشت و هم این هنر هویت خود را حفظ می‌کند، تعزیه از نظر فرهنگی بسیار تاثیرگذار بوده و می‌توان به یک برنامه‌ریزی دقیق بهره‌برداری‌های اقتصادی، فرهنگی از آن داشته باشیم. بسیاری از نمایش‌هایی که امروزه اجرا می‌شود از تعزیه تاثیر گرفته و بسیاری از کارگردانان تئاتر در اجرای نمایش‌های خود از تعزیه استفاده می‌کنند.

*** دانشجوی رشته نمایش در طول سال امکان دیدن تعزیه‌های مختلف را ندارد

وی به بحث آموزش دروس مرتبط با تعزیه در دانشگاه‌ها اشاره کرد و بیان داشت: یک دانشجوی رشته نمایش در طول سال امکان دیدن تعزیه‌های مختلف را ندارد و به همین دلیل اکثر دانشجویان نسبت به هنر تعزیه بی‌تفاوت هستند. هنگامی که دانشجویان برای تحقیق و پژوهش به کتابخانه‌هایی چون مجلس، ملی و دیگر کتابخانه‌ها رجوع می‌کنند، نسخ تعزیه در اختیار دانشجویان قرار نمی‌گیرد و مسئولان می‌گویند این‌ها ارزشمند است. دانشجو بدون هیچ منبعی چگونه می‌تواند در زمینه تعزیه کار تحقیقی کند. این اسناد چرا باید در کتابخانه‌ها خاک بخورند و از بین بروند. تعزیه جواهری است که باید حفظ نشود نه آن که پنهان شود.

*** در المپیک پکن از گروه تعزیه‌خوانان دعوت شد اما این فرصت از سوی مدیران از بین رفت

فتحعلی‌بیگی یادآور شد: متأسفانه عدم رسیدگی به نسخ تعزیه باعث شده بسیاری از نسخ تعزیه تهران با شهرهای دیگر مانند کاشان و اصفهان در هم آمیخته شود. نسخه اصلی را به سختی گیر می‌آوریم و اگر ما هنرمندان پیشکسوت را از دست بدهیم، دیگر کسی نیست که صحت و سقم تعزیه‌ها را به ما بگوید.

متأسفانه در تعزیه امکانات بالقوه‌ای وجود دارد که به خاطر اهمال مدیران از بین می‌رود و فرصت‌هایی که از سوی دیگر کشورها برای تعزیه ایجاد می‌شود، از بین می‌رود، به طور مثال در المپیک پکن از گروه تعزیه‌خوانان دعوت شد اما این فرصت از سوی مدیران از بین رفت و تعزیه‌خوانان نتوانستند به این المپیک بروند، المپیکی که می‌توانست تعزیه را به خیلی از کشورها بشناساند.

شماره: ۱۷۷

تاریخ: ۸۷/۱۰/۲۱

موضوع: خبرگزاری فارس